

EXEGI MONUMENTUM

Benone Pușcă¹

Ideea de a înființa și construi, la propriu, o universitate, pur și simplu, pusesse stăpânire pe mine. În această stare m-am aflat câteva zile, până ce o colegă, de la Centrul Național de Perfecționare a Funcționarilor din Administrația Publică Centrală și Locală, extrem de volubilă, obișnuită să aibă, cu mine, conversații pe anumite teme de drept, mi-a spus cu o anumită mirare, și chiar ușor indignată, de starea mea: „Domnule director, îmi dau demisia. În centrul acesta eu nu mai am cu cine discuta. Dumneavoastră pur și simplu mă evitați! Am să mă plâng ministrului. Dumneavoastră de la un timp nu mai sunteți dumneavoastră!....”

Mi-am dat seama că măcinat de gânduri, de planuri, pierdusem contactul cu realitatea, cu mai toți colegii, dar mai ales cu doamna în cauză, care pe atunci era nu numai director adjunct, ci și asistenta mea, la Universitatea „Athenaeum” unde eram angajat să predau Dreptul constituțional și instituții politice și Drept internațional public. Am privit-o de parcă atunci o văzusem pentru prima oară, și i-am spus: „Iartă-mă colega dar în mintea mea întorc pe toate fețele o anumită idee, fapt care mă sustrage din realitatea imediată.” Doamna a surâs, încurajându-mă din privire să-i spun despre ce e vorba. Aveam nevoie de conversație, de o limpezire a ideilor pe care le răsuceam în mintea mea pe toate fețele, adică de unul singur.

Și, pentru că, sunt spirit metodic, i-am expus toate observațiile pe care le acumulasem în timp, cu privire la pregătirea juristului în învățământul de stat, unde se neglija latura practică a educației profesionale. Subiectul a pasionat-o, pentru că redobândind și ea pofta de a conversa, a întregit tabloul omisiunilor pe care le înregistra învățământul juridic, la data și ora discuției noastre.

Din acel moment asistenta mea, devenindu-mi părtașă la ideile care mă frământau, m-a încurajat prin entuziasmul ei, de-a dreptul contagios, până când firea ei voluntară mi-a spus, făcând aluzie la o butadă a vremii care circula, mai ales, după prima mineriadă săvârșită la București: „Bine, bine, noi gândim dar mai și muncim! Așa că la treabă domnule director. Eu vă secondez din umbră, evident cu energia mea pozitivă.....”, a conchis doamna, izbucnind în hohote. Era o ființă veșnic pusă pe glume, motiv pentru care era contactată de toți colegii noștri, care voiau, sau aveau nevoie să-și redobândească buna dispoziție. Sigur, m-am gândit că are dreptate până când se pritocesc lucrurile. În consecință, am deschis Constituția și alte acte normative cu privire la învățământul universitar, începând să mă documentez pentru a ști

---

¹ Prof. univ. dr., Universitatea Danubius din Galați, E-mail: benonepusca@univ-danubius.ro.

în ce termeni trebuie formulată cererea către Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului.

Cât privește locația universității, aceasta era un lucru clar: trebuia înființată la Galați, oraș mare, cu potențial economic și, mai ales, cu o diversitate mare de activități economico-comerciale, unde prezența juristului, mai ales în calitate de avocat, era extrem de necesară. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât, Universitatea „Dunărea de Jos”, care funcționa aici de peste cincizeci de ani, nu avea în structura sa învățământ juridic și nici învățământ economic. Cu alte cuvinte, veneam pe un teren liber. Mai trebuia imediat după depunerea cererii de autorizare a universității, să caut un sediu corespunzător, unde să se poată desfășura, inclusiv activitățile de secretariat ale instituției.

Cu aceste gânduri am coborât într-o dimineață de iulie pe peronul gării din Galați, din trenul care mă aducea sâmbăta în orașul meu de reședință. Îmi luasem două zile libere, pentru a căuta o locație potrivită. Trebuia neapărat să găsesc un spațiu corespunzător, deoarece la dosarul care însoțea cererea de autorizare trebuia să menționez că dispun de un sediu potrivit, fapt dovedit cu un document contractual.

Cunoșteam bine Galațiul în care locuiam de aproape treizeci de ani, încât mi-a fost ușor să trec în revistă, la propriu, toate clădirile care ar fi putut îndeplini condițiile pentru o universitate. Evident, trebuia să fie o clădire atrăgătoare, multifuncțională, impunătoare și amplasată într-un loc vizibil, de largă accesibilitate.

Am străbătut, împreună cu fiul meu, toate arterele orașului, oprind autoturismul ori de câte ori mi se părea că am detectat o clădire ce putea să îndeplinească rolul pe care urma să i-l atribuim. Mă gândeam, la un moment dat, să cobor și să conversez cu mai toți cunoscuții mei, cerându-le opinia în legătură cu posibilitatea de a depista o clădire corespunzătoare. Am făcut acest lucru în după-amiaza zilei de sâmbătă și am continuat duminică, întreaga zi. În sfârșit, am făcut o listă cu cel puțin zece locații pe care le-am vizitat ulterior, adică în ziua de luni. M-am oprit în cele din urmă la Liceul Tehnologic de Marină din str. Portului, nr.57, unde existau două corpuri de clădiri libere, întrucât după Revoluția din Decembrie 1989 numărul elevilor se redusese de la câteva mii la câteva sute. Am ales una din cele două clădiri, cu patru nivele, care mi s-a părut mai impunătoare. Profesorul Gârleanu, directorul de atunci, mi-a adus la cunoștință că un eventual contract trebuie întărit cu semnătura inspectorului general. Discuția cu această persoană, oarecum refractară la ideea de învățământ particular, a fost destul de lungă și anevoioasă, deoarece, pentru dânsul închirierea unui imobil, care fusese folosit ca internat pentru miile de elevi, care frecventaseră cursurile acestui liceu, era de neconceput, la numai doi ani de la Revoluția din Decembrie 1989. Încet, încet, consultând probabil Ministerul Educației și oficiul juridic din subordine, s-a declarat de acord cu condiția ca universitatea să repare imobilul și să-l aducă pe cont propriu, la condiția generată de scopul în care urma să fie folosită clădirea respectivă. Îndeplinind și această cerință, dosarul de autorizare a fost aprobat, în câteva săptămâni de ministrul educației, profesorul universitar doctor Liviu Maior. În mai puțin de două luni, clădirea a căpătat o înfățișare nouă, având o anumită sobrietate, specifică învățământului superior. Desigur, am reamenajat și anumite

încăperi, transformându-le în săli de cursuri, seminarii și laboratoare. În alte două săptămâni sediul beneficia de toate condițiile, inclusiv de o bibliotecă care, pentru început, număra peste trei mii de volume, multe rezultate din donații ale unor magistrați, avocați și cadre didactice, care urmau să funcționeze la noua instituție de învățământ. Am dotat cu mobilier nou nu numai sălile de cursuri, ci și birourile secretariatelor celor trei facultăți, pe care urma să le înființez, inclusiv birourile rectorului, decanilor și cancelariei profesorilor. Dispuneam, cu alte cuvinte, de un minimum necesar de condiții, fapt ce ne-a permis să trecem, mai departe, la o nouă etapă a organizării instituției. Am trimis, Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, cererea noastră, însoțită de un memoriu și un album de fotografii, privind condițiile noastre de învățământ, în clipa când o echipă de lucrători ridicau pe frontispiciul clădirii, firma Universității „Danubius”, realizată de un cunoscut arhitect al orașului. În așteptarea aprobării, precedată de o comisie a ARACIS-ului, am procedat la alcătuirea unui staff didactic, din care să facă parte personalități ale domeniilor de învățământ universitar. Ne-am gândit să avem, pentru început, profesori din București, Iași și Galați, bine cotați, dintre care unii aveau în palmaresul lor stagii importante de manageri universitari recunoscuți la nivel național și local. Negocierea cu acești oameni dar și avansarea propunerilor de a face parte din staff-ul nostru didactic, am făcut-o personal, deoarece eu, în calitate de cadru didactic la Școala Națională de Studii Politice și Administrative și Universitatea „Athenaeum” din București cunoșteam pe mulți dintre ei.

Unele sugestii mi le-au dat colegii mei de la Centrul Național de Perfecționare a Funcționarilor din Administrația Publică, Centrală și Locală, fapt ce s-a dovedit, în multe privințe, de bun augur. Nu a fost deloc ușor să întocmesc o listă cu profesori, pentru cele trei facultăți, deoarece mulți respingeau ideea de a face naveta la Galați sau de a deveni cetățeni ai acestui oraș, de altfel plin de farmec și de pitoresc natural, dacă avem în vedere Dunărea și Brateșul, care conferă localității o anume atracție, dar și avantaje materiale. Stabilisem că universitatea pentru început să dispună de trei facultăți, respectiv: Facultatea de Drept, Facultatea de Științe Economice și o Facultate de Jurnalism, pe care le consideram necesare în etapa de democratizare și liberalizare a vieții sociale, economice și culturale din regiunea Sud-Est a țării.

Pentru Facultatea de Drept, țin minte că am avansat Ministerului Educației o listă în care multe dintre cadrele didactice fuseseră practicieni renumiți, conducători de instituții juridice. Am în vedere, desigur, magistrați, avocați și personalități ale dreptului constituțional și administrativ, oameni care aveau în activitatea lor suficiente realizări în domeniile în care activau. Am avut, pentru această realizare, multe nopți de nesomn și nenumărate convorbiri, toate tete-a-tete cu numeroși profesori și practicieni de renume. În acest sens, pentru Facultatea de Drept, beneficiam de o lege, potrivit căreia, inclusiv magistrații, cei cu funcții în domeniu aveau dreptul să desfășoare și activități didactice în măsura în care programul le permitea acest lucru. Era tocmai ceea ce îmi trebuia pentru ca în procesul de învățământ, să punem accentul pe însușirea, din punct de vedere practic, a disciplinelor de procedură civilă și penală, domeniu în care constatasem de-a lungul activității mele de magistrat, că absolvenții facultăților manifestau o serie de lipsuri și stângăcii în abordarea dreptului din această

perspectivă. Mai mult, oferindu-le acestora funcția de titulari de discipline, cream condiții pentru abordarea practică a procedurilor juridice, invitându-i să realizeze scenarii într-o simulare a ședințelor de judecată, unde studenții deveneau, așa cum am mai spus, pe rând, judecători, procurori, avocați și chiar părți în proces, căpătând astfel abilitățile necesare. M-am gândit că un tânăr, care a trecut cu rezultate bune prin aceste funcții, evident simulate, va fi în măsură să înțeleagă mai bine desfășurarea unui proces, chiar din perspectiva unui inculpat, care încerca să se disculpe, uneori cu abilitate, în fața completului de judecată. Transpunerea unui astfel de absolvent dintr-un scenariu convențional într-o autentică situație de judecată, conferea acestuia posibilități importante de adaptare la concretul dezbaterii judecătorești, reclamat de funcția pe care o ocupa, după absolvirea facultății. Cu alte cuvinte, voiam o Facultate de Drept în care latura practică a profesiei și comportamentul aferent urmau să fie deprinse în procesul didactic propriu-zis. În acest fel conferea imaginației un rol important, care avea să stimuleze înțelegerea psihologică a personajelor care, pentru moment, se aflau în fața completului de judecată; am în vedere, desigur, nu doar inculpații și martorii, ci și pe apărătorii părților, care, de multe ori, avansează în fața instanței de judecată strategii convenabile celor asupra cărora urmează să se rostescă condamnări și aprecieri legate de speța judecată.

Staff-ul didactic preconizat trebuia alcătuit cu celeritate, întrucât însoțea cererea de autorizare sub forma statului de funcțiuni, care constituia oglinda, care, împreună cu curriculumul academic, alcătuiau oglinda activităților ce urmau să se desfășoare în sediul pe care îl pregătisem, minuțios, timp de mai bine de șaiszeci de zile.

Spre surprinderea mea, foarte mulți dintre profesorii de drept, cărora m-am adresat, au răspuns pozitiv solicitării mele și astfel am putut întocmi, coerent, dosarul pentru autorizare. Țin minte un anume paradox al situației: mă temeam că nu voi îndeplini procentul prevăzut de profesori și conferențieri, dar culmea, cel mai greu mi-a fost să recrutez personalul didactic inferior, respectiv, asistenți și lectori, care nu existau în suficientă măsură în localitate. Pentru funcția de rector, de exemplu, legea prevedea că un anume candidat să fie doctor în științe, și să aibă o funcție didactică superioară, ori aceștia lipseau aproape cu desăvârșire, întrucât Galațiul nu avea, pe atunci, Facultate de Drept, iar numărul de absolvenți preocupați de această activitate era extrem de mic. I-am găsit totuși, și pe aceștia, printre practicienii din domeniu, tineri care lucrau în judecătorii și parchete, pe care i-am îndrumat spre studii doctorale, devenind până la urmă, conferențieri și profesori, după stagiul de preparator, asistent și lector universitar. În sfârșit, reușind să alcătuiesc statul de funcțiuni al Facultății de Drept, am trecut, la cea de a doua facultate, respectiv cea de Științe Economice, unde recrutasem câțiva profesori de la Universitatea „Dunărea de Jos” prin intermediul cărora am completat pozițiile din statul de funcțiuni de la această facultate.

Mi-a fost mai ușor aici, deoarece universitatea de stat din localitate dispunea de un număr important de economiști doctori în științe, care până în 1989 predaseră științe politice, economice și sociale, obligatorii chiar și în facultățile tehnice inginerești, în care universitatea excela în acele momente. Mulți dintre aceștia predaseră în Institutul Pedagogic, care

funcționase prin anii 70-80, ceea ce însemna că erau cadre cu experiență la catedră. Totuși, conținutul economiei după 1989 se schimbase radical, motiv pentru care am fost foarte atent la activitatea desfășurată, la tematica lucrărilor editoriale publicate, pentru a nu dispune, cumva, de economiștii care știau doar socialism științific și economie politică socialistă.

Aveam nevoie de finanțiști, de merceologi și de alți specialiști, între care să existe și oameni care cunoșteau discipline ale economiei concurențiale. De un real folos mi-a fost, în acele zile, profesorul universitar doctor David Apostol, pe care l-am recrutat din staff-ul didactic al Universității „Dunărea de jos”, care urma să dețină funcția de prorector și să predea două discipline, fără de care nici un absolvent al acestei facultăți nu ar putea să facă abstracție. Era vorba de management și de marketing, discipline care se predaseră și înainte de 1989 în facultățile de stat ale României. Prin urmare, era un om cu o viziune largă asupra a ceea ce trebuia să fie, cu adevărat, o facultate de științe economice, într-o perioadă de tranziție către economia de piață, marketingul fiind, în această conjunctură, un fel de regină a științelor economice.

Mai greu mi-a fost la întocmirea statului de funcțiuni pentru dosarul Facultății de Jurnalism. Nu am avut lângă mine prea mulți cunoscători, deoarece în România, în ultimul timp facultățile de stat de profil erau desființate. Puținii ziariști care sprijineau ideea unei asemenea facultăți nu erau decât practicieni și proveneau din domenii diferite în mass-media. Totuși am realizat și pentru această facultate un dosar pe care ARACIS-ul l-a aprobat, alături de celelalte dosare, evident după mai multe vizite succesive la Galați pentru a autoriza începerea activității noastre. Ni s-a reproșat la primele vizite, printre altele, că nu aveam o aulă universitară, care să reunească, în diferite situații, studenții de la cele trei facultăți, deși dispuneam la sediul nostru de două amfiteatre care aveau, fiecare, câte două sute de locuri. În acest sens am închiriat, foarte aproape de sediu, o sală de ședințe, care aparținuse Întreprinderii Laminorul de Tablă Groasă, unde încăpeau peste cinci sute de studenți. Interesant este că, în cele două amfiteatre, când unii dintre profesorii noștri țineau cursuri de drept sau de economie, deveneau într-adevăr neîncăpătoare, semn că învățământul particular de la începutul său a fost creditat cu mari speranțe de tinerii studioși, și evident, de părinții acestora. Am predat, din motive de spațiu și în sala cea mare, cum îi spuneam noi, și am putut constata că, uneori, pe lângă studenții noștri, cursurile erau frecventate și de alți tineri, probabil de la facultățile de stat, sau de către cei care, în viitorul an, urmau să se înscrie la universitatea noastră. Testam, cu alte cuvinte, pulsul nostru universitar, iar noi „decretasem”, fără a întocmi un act în acest sens, că activitățile noastre, din amfiteatru, sunt publice, în sensul că nu legitimam pe nimeni la intrare. Reveneam, astfel, la vechile noastre tradiții, ceea ce demonstra că eram deschiși la orice confruntare cu cei interesați.

Revenind însă la capitolul „autorizare” pot spune că, în ciuda unor temeri, autorizarea a fost dată în câteva săptămâni, recte la începutul lunii august. Am avut în acel an de început(1992) suficient timp pentru a organiza examenele de admitere, motiv pentru care, împreună cu staff-ul didactic alcătuit, am purces la studiul metodologiei respective, fixând pentru acest eveniment data de cincisprezece septembrie, ceea ce am respectat întocmai.

Admiterea a fost concomitentă pentru toate acele facultăți, constatând că am avut, în special pentru Facultatea de Drept, concurență destul de mare, de șapte-opt candidați pe un loc, ceea ce înseamnă că publicul interesat era numeros, și având de la noi, așteptări mari, desigur, în contextul schimbărilor care s-au petrecut în țară, după evenimentele din 1989. Am primit, atunci, la facultatea de drept sute de studenți, dintre care două sute la cursuri de zi, iar ceilalți la cursuri fără frecvență, în limita locurilor aprobate de Ministerul Educației.

Pentru Științe Economice, solicitările au fost mai mari decât numărul locurilor, dar mult mai mici decât cele înregistrate pentru Facultatea de Drept. Aici, în acele zile, s-au prezentat aproape trei candidați pe un loc, ceea ce era mulțumitor pentru un început în acest domeniu. O surpriză, de-a dreptul consternantă, l-am avut la Jurnalism, unde potrivit unor sfătuitori din domeniu, îl consideram cel puțin pentru moment, perla universității noastre. Pot spune, pentru început, că jurnalismul a fost din prima clipă un adevărat eșec. Nu am completat nici măcar un procent de cincizeci la sută din numărul locurilor acordate de minister. În această situație, solicitanții au fost primiți fără examen de admitere, lăsând lista deschisă pentru o perioadă de zece zile, în care timp abia dacă au mai fost câteva solicitări. Dacă ar fi să mai spunem exact, ar trebui să spunem că aveam cincizeci de locuri din care au fost ocupate doar douăzeci și șase.

Eram, desigur, destul de afectat de acest lucru, dar succesul obținut la facultățile de Drept și Științe Economice, îmi dădeau speranțe că orientarea mea către o universitate particulară ar putea avea sorti de izbândă. Sigur, au urmat înscrierile, prilej de a constata că din cei reușiți câteva zeci de studenți ne-au părăsit în favoarea altor universități de stat, la care nici nu dăduseră examen de admitere. După înscriere, tânărul nostru personal funcționăresc, organizat în trei secretariate, împreună cu foștii membri ai comisiilor de examinare au alcătuit grupele și au organizat înmatricularea tuturor studenților admiși. Am realizat cu emoții acest lucru, având tot timpul, lângă noi, metodologiile în vigoare, pentru a nu da ARACIS-ului vreun prilej, de a ne reproșa anumite stângăcii în realizarea, organizarea și funcționarea învățământului. De asemenea, am întocmit orarul, potrivit căruia fiecare profesor conferențiar, lector, asistent și preparator și-a primit numărul de ore prevăzut de lege, pe care l-am afișat înainte de începerea cursurilor universitare.

Ziua de întâi octombrie, pe care o așteptasem cu multă nerăbdare, a venit destul de repede, și totul a început cu o primire a studenților într-unul din cele două amfiteatre, a cărui locuri s-au ocupat în câteva minute. Exuberanța tinerilor, zâmbetul de încredere pe care îl arborau, mi-au amintit de proprii ani de studenție, fapt remarcat și de colectivul de profesori, pe care îl alcătuisem nu fără zbateri, în zilele care au premers autorizării. Personal, în calitate de rector al Universității „Danubius” le-am vorbit despre comandamentele instituției noastre, dar și despre deosebirile care existau între noi și învățământul de stat. Am pus un accent deosebit pe faptul că programul nostru este mai divers, în multe privințe, și că se axează pe o mai bună legătură între teorie și practică, ținta noastră fiind, în ceea ce privește Facultatea de Drept ca studentul să deprindă unele abilități profesionale chiar de pe băncile facultății. De asemenea, le-am vorbit despre faptul că, în principiu, din punct de vedere organizatoric și funcțional, nu ne lipsește nimic, față de universitățile statului, cu excepția modului în care noi, cei din

învățământul particular, ne finanțăm. Inclusiv promovarea datelor, ce vor fi înscrise pe diploma de absolvire, vor fi aidoama învățământului românesc tradițional. Le-am explicat în același timp, că pentru noi nu există o etapă de adaptare la normele europene, așa cum se întâmplă în învățământul de stat, în acel moment. Nu există o asemenea etapă deoarece statutul universității noastre, curricula adaptată, calitatea profesorilor, metodele de predare sunt, chiar din prima zi de existență, bazate pe respectarea normelor europene. Trebuie să mărturisesc că înainte de întocmirea dosarelor pentru autorizare, m-am inspirat la întocmirea planului de învățământ și a celorlalte documente din experiența Universității din Oxford, cea mai veche universitate din lumea anglofonă, înființată în anul 1167, unde, iată, un lucru foarte important, se preda din anul 2012 și în limba română. Am avut în vedere, desigur, și Universitatea din Bologna, cea mai veche universitate din istorie, fondată în 1088 și care asigură un cadru comun pentru învățământul superior din Europa. Procesul Bologna presupune „uniformizarea învățământului superior, după următoarele principii: o structură în două trepte; treapta de studii universitare de licență, de 3-4 ani; treapta de studii universitare de masterat, de 1-2 ani, urmat de doctorat; un sistem comun de credite de studii transferabile(ECTS) de echivalare a studiilor, care să permită o cât mai largă mobilitate a studenților; un supliment de diplomă în limba engleză care, desigur, să permită compararea diplomelor pentru a favoriza integrarea cetățenilor europeni pe piața muncii și de a îmbunătăți competitivitatea învățământului superior european pe plan mondial. Cu alte cuvinte, noi nu ne adaptăm ci intrăm direct în Europa universitară. M-a surprins faptul că tinerii, atunci, au izbucnit în aplauze, semn că lucrurile de care vorbeam nu erau pentru dânșii o noutate, ci un criteriu de care ei, studenții universităților particulare, ținuseră cont în alegerea noastră. Desigur, le-am vorbit de existența unei curricule suplă, fără suprapuneri și, mai ales, fără aglomerări de materii absolut inutile. Nu încape vorbă, le-am vorbit studenților despre intenția noastră de a construi, în numai câțiva ani propriul local, evident după toate rigorile și normele care funcționau în acest domeniu. În sfârșit, le-am vorbit, pentru o primă cunoștință, despre prorectorii instituției noastre și, desigur despre cei trei decani. Cuvântul unora dintre ei a fost, în mare măsură, electrizant, ceea ce dovedea că îi alesesem cu multă grijă iar acum confirmau supozițiile mele, pentru că, totodată, retorica unui profesor dezvăluie, ca să zic așa, nu doar cunoștințele, ci și modul cum acesta știa să ajungă, cu mesaje didactice, intelectuale, la inima celor tineri, pe care îi formează în lumina unui timp, care, pentru România abia apăruse la orizont.

Întregul efectiv studentesc, în ziua la care mă refer, a fost anunțat să intre, în trei săli de curs, unde domnii decani, pe care tocmai îi cunoscuse, urma să le prezinte staff-ul didactic cu care aveau să lucreze mai departe. Am rămas, pur și simplu, singur în sala aceea imensă pentru că profesorii însoțeau cele trei grupuri de studenți din facultățile înființate. Am putut observa, atunci, că amfiteatrul acela, care reverberase, în ritmul sufletesc a celor peste trei sute de studenți, rămăsese încă viu și luminos. Mi-am zis că în prezența omului, orice lucru, orice încăpăre, împrumută caracteristici umane, evident din cele mai generale. Mi-am rotit ochii prin întreaga încăpăre, mulțumindu-i parcă pentru ospitalitate, și m-am trezit făcându-mi cruce și rostind, în singurătatea care părea că se lăsa între pereții amfiteatrului, cea mai scurtă

rugăciune admisă de întreaga creștinătate: „Doamne ajută-mă!” Am trecut, cu pași ușori, fără grabă, prin fața celor trei săli de curs, de unde răzbăteau glasuri tinerești, care se interesau, aproape invariabil, de materiile pe care aveau să le parcurgă. Deja lucrurile căpătau un anume sens, fiind parcă desprinse din memoria propriei mele studenții. Câteva zeci de minute mai târziu, în cele trei săli, rămăseseră doar profesorii planificați să țină primele cursuri, și le auzeam glasurile, pline de vioiciune, cu anume tonicitate, depănând primele noțiuni care constituiau istoricul materiei respective și bineînțeles, definițiile materiilor, rosturile pentru care acestea erau predate în facultăți. Mi-am dat seama că oriunde sunt profesori și studenți, sălile reverberează în același mod, și timpul trece, trece ca și când ar fi un fluviu aducător de cunoaștere, de încredere, de multă speranță.